

Spor o Těšínsko a Karel Čapek

Mečislav Borák

Těšínsko, 44, 2001, č. 2, s. 26-27.

Česko-polský spor o Těšínsko z let 1918-1920 vyvolával živý zájem nejen mezi politiky, novináři či historiky, ale nacházel odezvu i v uměleckých kruzích malířů, básníků a spisovatelů. Například v české poezii se na toto téma tehdy objevily další emotivně vypjaté básně Petra Bezruče, dodatečně zařazené do Slezských písní, nebo verše Viktora Dyka. Pro většinu čtenářů bude však zřejmě překvapením, že verše o Těšínsku psal tenkrát i Karel Čapek, světově proslulý zcela jiným druhem literární činnosti.

Připomenul to nedávno výtečný znalec Čapkova díla **Josef Polák** v knize *Pseudonymní a anonymní tvorba Karla Čapka v týdeníku Nebojsa (1918-1920)*, vydané v Praze r. 2000, z níž v našem článku vycházíme. Podařilo se mu shromáždit celkem 88 básní a 8 dalších textů, které dosud nebyly knižně vydány a nejsou zahrnuty ani v akademickém vydání Čapkových spisů. Čapek je psal pod pseudonymem Plocek (příp. pod šifrou P.) nebo Vašek do satirického týdeníku *Nebojsa*, který vydával a redaktorsky vedl jeho bratr Josef Čapek. Časopis vycházel od 31. října 1918 do 31. prosince 1920 a redakční radu tvořili Karel Čapek, Viktor Dyk, Jan Herben a Svatopluk Machar. Byl to časopis obrázkový a k jeho ilustrátorům patřili kromě Josefa Čapka též Jan Štursa, Bohumil Kafka, Otakar Španiel, Richard Lauda, Rudolf Kremlička, Jan Konůpek, Vlastimil Rada, Václav Rabas, Vojtěch Sedláček, Vlastislav Hofman aj.

Dobová potřeba hájit zájmy českého národa proti nebezpečstvím a nástrahám, jež číhaly na každý chybný krok sotva zrozeného státu, vycházela z málo povzbudivých zkušeností z posledních staletí a jistě odůvodňovala usilovnou snahu nepromarnit historickou příležitost, jakou vznik Československa znamenal. Karlu Čapkovi tehdy už táhlo na třicítka a i on se rozhodl aktivně pracovat na předsevzetí, jež si dal časopis *Nebojsa* do vínku: „Z národa, jehož okovy padly, nutno učiniti národ a lidi svobodné.“ Proto se pustil do tvorby aktuální politické satiry ve verších, jak to bylo tehdy v novinách a časopisech mnohem častějším zvykem než dnes. Jeho skoro každý týden nové básničky

nepostrádaly humor, vtip či sarkasmus, ale ani kritičnost pohledu, často zaměřeného i do řad vlastního národa. Je však nasnadě, že podřízení poetického umění ideologii a propagandě, jak k tomu při obhajobě státních zájmů občas docházelo, se muselo podepsat i na kvalitě výsledného díla. Necítím se však kompetentním k tomu, abych hodnotil uměleckou úroveň Čapkových veršů. Myslím že postačí, budeme-li je vnímat jako svérázný dokument oné vzrušené doby.

V Polákově výboru jsou celkem čtyři Čapkovy básně, které se týkají sporu o Těšínsko. První dvě napsal pod pseudonymem Plocek. Ta úplně první byla součástí specifického veršovaného útvaru *Kronika pestrá*, v němž Čapek pravidelně komentoval události posledních dnů, ať už se odehrávaly na domácí či mezinárodní scéně. Počátkem února 1919 mu tedy nemohl ujít vojenský konflikt mezi Polskem a Československem, započatý československým útokem na Těšínsko 23. ledna.¹ Vyčetl nejprve Polákům, že v duchu svých národních tradic narušují slovanskou jednotu, jak to učinili za první světové války, kdy spolu s Rakušany a Němci bojovali proti Rusku, a nyní se obracejí i proti Ukrajincům a Čechům. Zároveň ale lituje, že na Těšínsku došlo k prolévání „bratrské“ krve.

Kronika pestrá

Zahučaly hory,
zahučali Leši,
jeszcze Polska niezginęła,
jeszcze Polska hřeší.

S Austriaky ve Vídni,
s Austriaky v širém poli,
s Germány jít na Čechy,
na Rusy a na Chocholy,

dané slovo porušit,

---

¹J. Polák se mýlí, když báseň dává do souvislosti se spojeneckým rozhodnutím o rozdělení Těšínska, k němuž došlo až mnohem později.

to je stará politika,
v antických jež dějinách
sluje Fides Polonica.

Žel té krve, žel těch hněvů,
Těšíne, ach Těšíne!
Co se stalo mezi bratry,
netěší, ach netěší.

/.../²

Nebojsa, r. 2, 1919, č. 6 (6. 2. 1919), s. 48.

Druhá básnička otištěná o měsíc později už prolité krve nelituje, ba právě naopak. Reaguje zřejmě na skutečnost, že československá vláda se podřídila příkazu Dohody a dala rozkaz k ústupu československých vojsk na linii podle vojenské úmluvy ze 25. února 1919, tedy k opuštění většiny území získaného lednovým útokem. Básník se skoro v bezručovském stylu za toto rozhodnutí stydí.

Těšín

Snad tedy nezbývá než sklonit hlavu
a říci jen: *My přesto* byli v právu?
Snad zbývá jenom poděkovat suše
a zlého slova neříci?

Na Těšín cesta přes naše jde duše.
Chtěli jsme říci, že přes naše těla.
Krev raději by téci měla,
než takto hnát se do lící.

Nebojsa, r. 2, 1919, č. 10 (6. 3. 1919), s. 78.

---

²Převzato i s chybou v polštině (zápor má stát ve větě samostatně). Další sloky básně připomínají rozmary počasí a parodují přehnanou domácí víru v jednání mírového kongresu v Paříži.

Další dvě básně vznikly až o rok a půl později a týkaly se již definitivního rozhodnutí Spojenců o osudu Těšínska, jež bylo na konferenci velvyslanců rozděleno mezi Polsko a ČSR. Arbitrážní výrok vyvolal vlnu rozhořčení a kritiky především v Polsku, kde se cítili poškozeni mnohem výrazněji než v Československu. Ale pobouření nad částečnou územní ztrátou propuklo i v Praze. Místní politici se začali vzájemně obviňovat z odpovědnosti za neúspěch, i když dosažené řešení bylo pro československou stranu až nečekaně výhodné. Dobovou atmosféru zachytily i obě Čapkovy básničky, napsané tentokrát už pod pseudonymem Vašek.

Mea maxima culpa

Zkrvavili nám bílý šat,
vzali nám, co je nám svato;
nestačíme teď volat a ptát:
„Čí vina? Kdo vinen za to?“

Jednomu pliváme do očí,
druhému hrozíme pěstí:
„Ten, ten - jen straně své otročí.“
„Ty, ty ses neměl dáti svěsti!“

Pokorně pohlédněm na nebe.
Banda jsme - stejně vždy líná,
ukážme prstem svým na sebe
a rceme: „*Naše to vina!*“

Nebojsa, r. 3, 1920, č. 34 (20. 8. 1920), s. 226.³

---

³J. Polák uvádí chybně datum publikace 20. března 1920, ač je zřejmé, že obě básně reagují na arbitrážní rozhodnutí konference velvyslanců ze 28. července 1920.

28. červenec

Těšíne, Těšíne,
zahrado zelená,
co jsme tam zaseli
ty drahý semena.

Lásko ty zrazená
žalovat světem leť:
„Seli jsme, seli jsme,
kdože tam klidí teď?“

Nebojsa, r. 3, 1920, č. 34 (20. 8. 1920), s. 227.

Nepočítáme-li drobný povzdech nad tím, že se očekávaný rozpad polského státu neudál, jak to vyjadřuje jedna z Plockových „pestrých kronik“,⁴ nelze už v časopise patrně najít žádné další Čapkovy verše, jež by se nějak týkaly Těšínska. I ty doložené však patří spíše k literárním kuriozitám.

---

⁴„Bude draho, bude dráž, /úroda prý někde lehla, /jeszcze Polska niezginęła, /léto mójí, trvá Švehla...“
Kronika pestrá, Nebojsa, r. 2, 1919, č. 33 (14.8.1919), s. 261.